

TÜRKÇE DERSİ ÖĞRENME ALANLARI AÇISINDAN NASRETTİN HOCA FIKRALARININ KULLANILABİLİRLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Keziban TEKŞAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, kezbanteksan@comu.edu.tr

Özet

Bir öğrencinin Türkçe dersindeki başarısı onun diğer derslerini ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkiler. Dolayısıyla Türkçe dersine ve bu dersle öğrenciye kazandırılmaya çalışılan amaçlara özen göstermek gerekmektedir. Türkçe Dersi (6.7.8.Sınıflar) Öğretim Programı 'nda dinleme, konuşma, okuma, yazma diye dört temel öğretim alanı vardır. Dil bilgisi ise bu temel alanları destekleyici tamamlayıcı konumundadır. Bu öğretim alanlarının hedeflerine tam olarak ulaşmak, bütün alanların birbiriyle uyumlu ve dengeli bir şekilde yürütülmesine bağlıdır.

Nasrettin Hoca fıkraları, Türk kültürünün ve sözlü edebiyatın en önemli eserlerinden biridir. Fakat bu fıkralar Türkçe öğretiminde gereği gibi değerlendirilmemektedir. Hâlbuki Nasrettin Hoca fıkralarından hareketle çok çeşitli etkinlikler yapılarak temel becerileri kazandırmak mümkündür. Bu çalışmada, Türkçe dersinin temel öğrenme alanlarında Nasrettin Hoca fıkralarının nasıl kullanılabileceği sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan araştırmada, Türkçe dersinin temel öğrenme alanlarıyla ilgili kazanımlara ulaşmada Nasrettin Hoca fıkralarının etkili bir öğretim aracı olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Nasrettin Hoca fıkralarının eğitici özelliğinden faydalanarak öğrencilere kendi kimliğini tanıma, insanlık sevgisi, hoşgörü, esneklik, yaratıcı zekâ gibi çağdaş özellikler de kazandırmak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi, Nasrettin Hoca, Fıkra, Öğrenme Alanları.

THE USABILITY OF THE NASREDDIN HODJA STORIES IN TERMS OF TEACHING AREAS OF TURKISH COURSE

Abstract

The success of a student in Turkish course may directly affect his or her other courses and social relations. Therefore, attention must be paid both to Turkish courses and their target behaviours related to the students. There are five different teaching areas in Turkish curriculum. These are listening, speaking, reading, writing and language skills. Reaching the aims of these teaching areas depends on a harmonic and coherent work of all areas.

The Nasreddin Hodja stories are one of the most important works of the Turkish culture and oral literature. Thus, it is feasible to provide students with basic skills by making various activities through the Nasreddin Hodja stories. In this study, it has been aimed at addressing the question of how these stories can be used in basic teaching areas of the Turkish course. This study has concluded that the Nasreddin Hodja stories are very efficient in teaching those areas in Turkish curriculum. In addition, it is also possible to provide students with modern features like self-identity, humanity, allowance, flexibility and creative mind.

Key Words: Turkish Course, Nasreddin Hodja, Stories, Teaching Areas.

Giriş

Milleti meydana getiren maddi ve manevi unsurların başında dil gelir. Dil birliğini sağlamayan topluluğun milli kimliğini kazanması imkânsızdır. Çünkü milletlerin ortaklaşa yarattığı kültür, dil ile saklanır ve dil ile geleceğe aktarılır.

Bu aktarımın iyi ve sağlıklı yapılabilmesi dilin iyi ve doğru kullanılmasıyla yakından ilgilidir. Dili iyi ve doğru kullanmak onun bütün özelliklerini, inceliklerini, kullanım alanlarını bilmekle olur. Dil öğretiminin sistemli olarak verildiği yerler eğitim ve öğretim kurumu olan okullardır.

Ülkemizdeki ana dili öğretimi Türkçe derslerinde yapılır. Programda, bu ders bir ifade ve beceri dersi diye belirtilerek, öğrencinin zihin ve ruh gelişiminde iyi bir ana dili öğretiminin rolünün başka hiçbir dersle ölçülemeyecek kadar büyük olduğu vurgulanır. Çünkü çocuk Türkçe dersinde okuma ve yazmayı öğrenerek bu beceriler sayesinde diğer dersleri yürütür ve hayat ile ilişkilerini düzenler. Bu açıdan bakıldığında öğrencinin Türkçe dersindeki başarısı onun diğer derslerini ve toplumsal ilişkilerini doğrudan etkiler. Dolayısıyla Türkçe dersine ve bu dersle öğrenciye kazandırılmaya çalışılan amaçlara özen göstermemiz gerekir.

“Türkçe Dersi Öğretim Programı, “okuma, dinleme/izleme, konuşma, yazma, temel dil becerileri” ile dil bilgisinden oluşmaktadır. Bu öğrenme alanları hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle diğer öğrenme alanları ile bir bütünlük içerisinde ele alınmış ve ilişkilendirilmiştir” (MEB,2006:5). Programda beceri alanlarına yönelik kazanımlar ve bunları “hayata geçirmeye yönelik etkinlikler” sınıf düzeylerine göre düzenlenmiştir.

Okuma ve dinleme öğrencilere anlama becerilerini kazandırır. Bu becerilerle ilgili amaç ve kazanımlarla öğrencilerin okuma ve dinleme becerilerini kazanmaları, bu kazanımları alışkanlık haline getirmeleri ve bunları zevkle yapmaları beklenmektedir. Böylece öğrencilerin söz varlıkları zenginleşecek ve anlama becerileri gelişecektir.

Konuşma ve yazma ise öğrencilere anlatma becerileri kazandırır. Bu becerilerle ilgili amaç ve kazanımlarla da öğrencilerin konuşma ve yazma kurallarını bilmeleri, bu kurallara uygun olarak kendilerini sözlü ve yazılı olarak ifade etmeleri, konuşma ve yazma becerisini alışkanlığa dönüştürmeleri beklenmektedir.

Dil bilgisi öğretim alanında ise öğrencilere, Türkçenin sestten başlayarak cümleye kadar her türlü özelliklerini, kurallarını öğretmek ve kuralları uygulamak amaçlanmıştır. Diğer temel öğretim alanlarının öğretimi de dil bilgisi kurallarına göre yürütülmelidir. Bu bakımdan bu alanlardan hiçbiri birbirinden ayrılmaz ve ihmal edilemez. Bu alanların hepsi karşılıklı etkileşim ve uyum içerisinde yürütülmelidir.

Türkçe sözlükte; "Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâye anekdot" (Türkçe Sözlük; 1998: 778), diye açıklanan fıkra kavramını, Elçin, “Umumiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle 'hisse' kapmayı hedef tutan ve

temelinde az çok nükte, mizah, tenkit ve hiciv ögesi bulunan sözlü, kısa, mensur hikâyelerdir" (Elçin, 1993: 566) diye tanımlamıştır.

Tanımlarda da ifade edildiği gibi fıkranın en önemli özelliği kısa ve özlü anlatımdan oluşması, nükte, mizah, tenkit ve hiciv unsurları taşımasıdır. "Fıkraların yapılarındaki gülme olayını yaratan öğeler göz önünde tutulunca, halkın yaratma gücünden doğan bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz mutlaka olur. Türk halk mizahı halk fıkralarında zengin bir görünüm sergiler. Fıkralar Türk halkının sağduyusu ve iğneleyici özellikleri birleştirilerek ortaya çıkmıştır. Bu fıkralarda Türk halkının mizaha bakışını, engin hoşgörüsünü görürüz. Fıkralar toplum ve insan ilişkilerini irdeleyen olaylara ayna tutup yansıtan yönleriyle işlevseldir" (Artun, 2012: 1). Sözlü Halk edebiyatı ürünleri olan fıkralar, halk arasında yaşanmış olan olaylara dayandığı için her fıkra bir yönüyle toplumdaki gerçek olayları yansıtır. Bu bakımdan fıkralarda Türk halkının olaylar karşısındaki düşünce, tutum ve davranışlarını tümüyle görmek mümkündür.

Türk halk fıkra geleneğinde Nasrettin Hoca fıkraları önemli bir yere sahiptir.

"Türk milletinin birçok meseleyi Nasreddin Hoca'nın dilinden, ağzından ifade etmekten hoşlanması, onun akli ve zekâsı ile meseleleri yargılaması, hükme bağlaması, tenkit etmesi, üzerinde ciddiyetle durulması gereken ayrı bir mevzudur. Çünkü bu ortak güç, halkın ortak gücüdür; Nasreddin Hoca şeklinde aksediştir" (Yıldırım, 1999: 26).

Nasrettin Hoca fıkraları üzerine pek çok çalışma yapılmış, fıkralar çeşitli yönlerden incelenmiştir (Boratav, 1996; Sakaoğlu 2005; Türkmen, 1989; Başgöz, 1999; Yıldırım, 1999; Özdemir, 2008). Hangi fıkraların Hoca'ya ait olduğu üzerine tartışılmış ve belli özellikler belirlenmiştir.

Bu belirlemelere göre genellikle kısa anlatıma başvuru Nasrettin Hoca fıkralarında ahlaki kurallara sıkı sıkıya bağlılık vardır. Fıkralardaki ders ahlak ve dinin kurallarıyla örtüşür. Fıkralarda, dine, devlete, geleneğe ve insan kişiliğine saygı esastır. Bu metinlerde bayağılık, müstehcenlik, sarhoşluk, ayıp ve küfür gibi unsurlara yer verilmez. Fıkraların genel havası iyimserdir. Fıkralarda "güldürme, düşündürme, şaşırtmaca, öğretme ve ilgiyi çekme" gibi özelliklerinin hepsine rastlanır. Zaten fıkralarda asıl olan güldürmekten çok düşündürmektir Hoca'nın etrafında dönen mizah ögesi "Hazırcevaplık; mantık dışı durum ve sözlere başvurma; güldürücü "durum" ve "sözler"; zıtlık; kelime oyunları; şaşırtıcı zekâ oyunları; ölümle alay; beklenmedik, akla gelmedik nedenler, ihtimaller ortaya atma, umulmadık, şaşırtıcı davranış ve sözler; şiir-mani; abartma; ima taşlama; çağırışım" (Tokmakçioğlu, 1981: 76) gibi unsurlarla sağlanır. Öğretici unsurlardan oluşan fıkralarda sosyal eleştirinin en güzel örnekleri görülebilir. "O, Türk toplumunun özel yaşamı dâhil bütün yönlerini eleştirel bakışıyla aydınlatan, sansür edilemez bilgiler bilgisidir" (Özdemir, 2010: 34). Konuşma üslubuna dayanan fıkralarda süslü söz ve gereksiz ayrıntı yoktur. Zaman zaman konu gereği Arapça, Farsça kelimelere yer verilse de genelde halkın anlayacağı bir dil kullanılmıştır.

Özdemir'in " Nasreddin Hoca, Türk mizah belleğini ve bilgeliğini, yeni coğrafyalara ve medeniyetlere taşıyarak ölümsüzleşmiştir. Nasreddin Hoca fıkra külliyatı, insanlığın kültürel mirası ve belleğidir"(2008:12-13)diye nitelendirdiği Nasrettin Hoca fıkraları Türkçe eğitiminde ve öğretiminde kullanılabilir bir malzemedir.

1.Anlama Çalışmalarında Nasrettin Hoca Fıkraları

Dil eğitiminin temel becerilerinden biri olan dinleme son yıllardaki araştırma verilerine göre doğum öncesi dönemde başlar ve hayat boyu devam eder. Birey dünyaya ait ilk ve temel bilgileri çevresindekileri dinleyerek, dinlediklerini taklit ederek öğrenir. İnsanlarla iletişim kurmanın en etkili ve en kısa yollarından biri dinlemedir. Hayat boyu kullanılan bu beceri okullarda disipline edilir ve bu becerinin yanına okuma becerisi de eklenir. Karmaşık ve zihinsel bir süreç olan okuma becerisiyle birlikte birey çevresini daha iyi anlar. Okumadan amaç anlamaktır. Öte yanda anlama becerisi konuşma ve yazmadan oluşan anlatma becerisine de kaynaklık oluşturan, bilgilerin depolanmasını sağlayan becerilerdir. Depolanma işlemi ne kadar başarılı olursa depolanan bilgilerin söz veya yazıyla aktarımı da o kadar başarılı olabilecek, dolayısıyla sağlıklı bir iletişimden bahsedilebilecektir. "Yani aslında anlama becerisi toplum hayatının zeminini oluşturmaktadır denilebilir. Bu zemin sağlam kurulursa toplumsal yaşamda da herhangi bir aksaklık yaşanmayacaktır" (Demir, 2010: 202). Anlama becerisinde asıl amaç, bireyin çevresini anlaması olduğundan akla gelen ilk metinler onun kültürünü yansıtan metinler olmalıdır. Bu metinler yoluyla birey kendi yakın çevresini tanır, anlar toplumsal kuralları öğrenir. Bu kurallar çerçevesinde hayatını sürdürür. Birey kültürel değerlerini dinleyerek ve okuyarak öğrenir, bunları belleğine depolar. Bugün dil öğretiminin tartışılmayan değerlerinden biri "kültür öğretimi", "kültür aktarımıdır". Gelişmiş milletler bu alanlara büyük kaynaklar aktarmakta, kendi dillerinin öğretimi için başka ülkelerde okullar ve kurslar açmaktadır. Amaç, kendi dilini öğretmek kendi kültürünü aktarmak ve kendine taraftar toplamaktır. Türkçe öğretiminde de kültür aktarımına gereken önem verilmelidir. Milletlerin varlıklarını korumaları için kültürlerini korumaları ve gelecek nesillere aktarmaları gerekir. Bu yüzden Türkçenin eğitimi ve öğretimine gereken önem verilmelidir.

Hacıeminoğlu, milletin ve ferdin ancak dil ile var olacağını, dil ile sesini duyuracağını, nesilleri yetiştirme görevini üzerine almış olan okulların en çok dil öğretimine önem vermesi gerektiğini belirterek şöyle der: "Her milletin dili, kendi millî kültürünün muhtevasını taşıdığı için, fertlere ve nesillere bütün millî kültürü veren, onlarla devirler arasında köprüler kuran yegâne vasıta dildir" (Hacıeminoğlu, 1976:71).

Türkçeyi öğretmek amaç olduğu zaman akla ilk gelen metinler arasında Halk Edebiyatı metinleri de olmalıdır. Çünkü Halk Edebiyatı ürünlerinde kullanılan Türkçe sade ve yalındır. Hem de bu metinler kültürel zenginliklerle doludur.

Nasrettin Hoca fıkraları da Türk kültürünü yansıtan güzel örneklerdir. Öğrenciler bu fıkralarla ne kadar çok karşılaşılırsa kültürümüzü o kadar çok tanıyacak ve seveceklerdir. Çünkü “Nasrettin Hoca, her şeyden önce düşüncesiyle, yaşantısıyla Türk’tür, Türk insanını temsil etmektedir” (Sakaoğlu, 1992:168).

“Hoca, ırkının ve ruhunun bir terkididir. O ırkını temsil eden bir semboldür. (...) Türk halkının kendine benzer olarak yarattığı bir tiptir. (...) Kaba saba yaratılışı, akılselimi, doğuştan gelen babacanlığı, gerçekliği, alaycı eğilimi ve şüpheciliği ile o, hakiki bir Türk’tür” (Topçu, 1990:347).

Nasrettin Hoca fıkralarında kültür unsurlarının hemen hemen hepsini bulabiliriz. Öğrenciler bu fıkraları okuyarak veya dinleyerek, Türk milletinin aile yapısını, komşuluk ilişkilerini (Doğuran Kazan, Ya Bizim Kedi Nerede) öğrenir. Yine Türk milletinin dinî inanışlarını kavrar; “inanışta taassuba kaçmadan, ibadeti şahsî menfaatlerine basamak yapmadan, Allah’a gönülden inanmayı öğrenir. Mesela “Hikmetinden Sual Olunmaz” fıkrasındaki son cümle:

“İlâhi, hikmetinden sual olunmaz senin! Ya benim aklıma uyup da, şu kabakları ağaçta yaratsaydın, nice olurdu şimdi halim!” demiş. Bir ceviz yemiş, bin şükretmiş Allah’a” (Güney, 1957:93). Bu fıkra dini inanışın en samimi ifadesi olarak değerlendirilebilir.

Öğrenciler bu fıkralardan açgözlülüğün, bencilliğin, ikiyüzlülüğün, dik kafalılığın vb. kötü olduğunu bu özelliğe sahip insanların Türk toplumu tarafından sevilmediğini ve dışlanacağını öğrenir.

Yine öğrenciler bu fıkraları okuyarak ve dinleyerek adaletin ne kadar önemli olduğunu anlar ve her işlerinde adaleti gözetirler. Çünkü Hoca’nın fıkralarında adalet duygusu ön plandadır. Hoca hep adil kararlar verir. Adaletin önemini uzun uzun anlatmak yerine hocanın “Hık Diyici” fıkrasını anlatmak daha etkili olacaktır. Hocanın vermiş olduğu zeki ve adaletli kararı öğrenciler örnek alacaklardır. Kısaca Nasrettin Hoca fıkraları, kültür öğretiminde çok önemli bir kaynaktır. Çünkü bu öğretim doğrudan öğüt şeklinde değil sürekli olaylar, yeni yorumlar ve çözümler şeklinde dolaylı olarak yapılır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda, okuma ve dinlemeyle ilgili kazanımlar incelendiğinde, “ Söz varlığını zenginleştirme” başlığında “Söz ve söz gruplarını anlam özelliklerine göre (eş anlam, zıt anlam, gerçek anlam vb.) farklı bağlamlarda kullanır.”, “Terim, deyim, atasözü ve söz kalıplarını anlamlarına uygun olarak kullanır”, “ Dinledikleri/izledikleri ilgili deyim ve atasözleri bulur”, “. Metindeki olayın veya düşüncenin yönünü değiştiren kelime ve kelime kalıplarını fark eder”, gibi anlamaya yönelik kazanımlar dikkat çekicidir. Nasrettin Hoca fıkraları bu becerilerin kazandırılmasında en uygun metindir. Pek çok Nasrettin Hoca fıkrası dilimize deyim ve atasözü kazandırmıştır. Türkmen, “Türkçenin Söz Varlığında Nasrettin Hoca’nın Yeri” adlı çalışmasında, Nasrettin Hoca’nın Türkçenin söz varlığında önemli bir yeri ve etkisi olduğunu belirterek şu sonuca ulaşmıştır. “ Bu deyimlerin bir kısmı Hoca’nın fıkralarından kısalarak oluşmuştur. Bir kısmında da var

olan deyimlerin Nasreddin Hoca fıkralarında kullanılarak yaygınlık kazanmış olabileceğini göz önünde tutmak gereklidir. “El Elin Eşeğini Türkü Söyleyerek Arar.” ve “Parayı Veren Düdüğü Çalar.” atasözlerine de Hoca kaynaklık etmektedir. Sonuç olarak Türkçenin söz varlığına (en az) otuz altı deyim ve iki atasözü kazandıran Nasreddin Hoca’nın Türkçedeki mührünün açıkça görüldüğünü, etkisinin hissedildiğini belirtelim”(Türkmen,2008:158).

Sinan (2001) ise “Türkçenin Deyim Varlığı” adlı çalışmasında Nasrettin Hoca fıkralarına konu olmuş ya da fıkralardan kaynaklandığı düşünülen deyimleri şöyle sıralamıştır: “Fincancı katırlarını ürkütmek, ipe un sermek, işte şimdi kuşa benzedin, bana görünme de kime görünürsen görün, acemi bülbül bu kadar öter, ben ölürsem büyük kıyamet, geç yiğidim geç, hırsızın hiç mi suçu yok, kilimi kesip heybe yapmak, geçinmeye gönlüm yok ki adını öğreneyim, buyurun cenaze namazına, bindiği dalı kesmek, biraz da ben öleyim, buna değmiş buna değmemiş, dağ yürümezse abdal yürür, damdan düşen halden anlar, dostlar alışverişte görsün, el elin eşeğini türkü çağırarak arar, geç yiğidim geç, gözü açılmadık sığırcık yavrusu, koyduğum yerde otluyorsun, her gün bayram olsa, ince eleyip sık dokuma, ipe un sermek, kabak tadı vermek” (Sinan, 2001; 65-67).Diğer bir çalışmada Tokmakçioğlu(1981:41-43) da benzer bir liste vermiştir.

Okuma ve dinleme kazanımlarından biri de öğrencilerin okudukları ve dinledikleri/izledikleri metinleri anlama, çözümleme ve değerlendirme becerileri kazandırmaktır. Nasrettin Hoca fıkraları da bunun için çok uygundur. Öğrencilerin kendi kültür ürünlerini anlayıp, çözümleyip, değerlendirmesi diğer metinlere göre daha kolay olacaktır. Mesela “Biraz da Biz Ölsek” fıkrasını öğrencilerin anlayıp değerlendirememesi söz konusu değildir.

Biraz da Biz Ölsek

O yıl Ramazan ayı yazın ortasına rastlar. Gün uzun mu uzun, hava sıcak mı sıcak... Bir tanıdığı, Hoca’yı birkaç arkadaşıyla birlikte iftara çağırır.

Akşam olur, sofraya kurulur... Top atılınca iftarlar açılacak, yeme içme faslı başlayacaktır. Ortaya ilk gelen buzlu bir hoşaf tasıdır. Ancak ortada bir muziplik vardır. Ev sahibi, neredeyse kepçe büyüklüğünde bir kaşıkla durmadan hoşafı içiyor. Konukların elinde de küçücük kaşıklar... Üstüne üstlük ev sahibi koca kaşığı her daldırışında tuhaf sesler çıkarıyor:

“Ohhh...Öldüm!..”

Konuklarsa küçücük kaşıklarla ne hoşafın tadını anlayabiliyorlar, ne de susuzluklarını giderebiliyorlar... Hoca bakar ki böyle olmayacak, ev sahibinin elinden kepçeyi kapıverir:

“Efendi, şu kepçeyle birer de biz içsek, birer kerecik olsun biz de ölsek!”deyiverir”(Sakaoğlu,2005:49).

Bu fıkrada geçen Türk kültürüne ait “hoşaf, hoşaf tası, sofraya, sofraya kurmak, kepçe, iftara çağırarak, top atılınca ve ramazan ayı”, gibi ifadeleri öğrenciler sosyal hayatlarında yaşadıkları için kolayca anlarlar ya da anlamaları gerekir.

Okuma ve dinleme becerisiyle ilgili en önemli kazanımlardan biri de bu becerileri alışkanlığa dönüştürmektir. “ Etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma”, “Okuma alışkanlığı kazanma” diye belirtilen kazanımla ilgili olarak öğrencilerin okudukları ve dinledikleriyle ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla ve ailesiyle paylaşması, kısa metinleri ezberlemesi beklenir. Nasrettin Hoca fıkraları bu kazanımı gerçekleştirmek için de çok uygundur. Çünkü hem kısa hem de ilginçtir, bu yüzden öğrenciler fıkraları başkasına kolayca aktarabilir, ailesine anlatabilir. Mesela, “Dünyanın Ortası” fıkrası her ortamda rahatça anlatılacak güzelliğindedir.

Dünyanın Ortası

Hoca bu, her şeyi bilecek ya... Bir gün “Pat” diye soruverirler:

“Hocam, söyle bakalım; dünyanın ortası neresidir?”

O hiç beklemeden cevabını verir:

“İşte burası, benim durduğum yer...”

Hazır bulunanlardan biri hemen itiraz eder:

“Aman Hocam, hiç olur mu Allah aşkına?..”

Gevezeleri susturduğundan emin olan Hoca, bir hamle daha yaparak cevabını pekiştirir:“İnanmıyorsanız ölçüverin”(Sakaoğlu,2005:68).

“Geç Yiğidim Geç”, “Balıklar Kokmasın Diye”, “Bahara Söz Yok”, “Yıldız Yaparlar”, “Zaten İnecektim”, “İçinde Ben de Vardım” ve “Tabutun Neresinde Bulunmalı” gibi fıkralar aynı amaçla kullanılabilir.

“Millî ve evrensel kültür değerlerini fark eder” kazanımıyla, öğrencilerin Türk ve dünya kültürünü tanımaları amaçlanmıştır. Türk kültürü söz konusu olduğunda Nasrettin Hoca fıkraları akla gelen ilk metinlerdendir. Öğrencilerin okudukları ve dinledikleri metinleri çözümlene ve değerlendirme kazanımlarını gerçekleştirebilmeleri için de Nasrettin Hoca fıkraları kullanılabilir. Bu metinler kültürel unsurları yansıttığı için öğrencilerin metni anlayıp çözümlemesi ve değerlendirmesi diğer metinlere göre daha kolay olacaktır. Mesela “Hasta Ziyareti” fıkrası Türk kültürünü yansıtan güzel örneklerden biridir.

Hasta Ziyareti

İnsanlık hali bu, Hoca bir gün hastalanıverir. Bunu haber alan komşuları onu görmeye gelirler:

“Geçmiş olsun Hoca.”

“İnşallah tez zamanda atlatırsın.”

Derken gelenler başlarlar sohbet etmeye. Sözü uzatırlar da uzatırlar. Hoca'nın canı sıkılır, ama bir şey diyemez. Neyse, namaz vakti gelince kalkarlar. İçlerinden biri Hoca'ya sorar:

“Hocam, bizlerden bir isteğin var mı?”

Canı sıkın olan Hoca bu isteği fırsat bilerek taşı gediğine koyuverir.

“Size vasiyetimdir, siz siz olun sakın hastanın yanında onu sıkacak kadar oturmayın! ”(Sakaoğlu, 2005: 78). Bu fıkraya konu olan “hasta ziyareti” Türk kültürünün bir özelliğidir.

Okuma ve dinlemeyle ilgili kazanımlar değişik etkinliklerle öğrencilere verilebilir. Öncelikle öğretmen uygun zamanlarda fıkraları okuyup /okutmalı ve dinletmelidir. Çünkü Nasrettin Hoca fıkraları kısa ve özlü olduğu için öğrenciler Nasrettin Hoca fıkralarını sıkılmadan dinler veya okurlar. Öğrencilerin dikkati dağılmadığı için anlamaları kolaylaşır. Ya Tutarsa, Yeni Ay, Dünya'nın Ortası, vb. fıkralar bu amaçla kullanılabilir.

Fıkralardaki mizah unsuru, fıkraların okunmasını ve dinlenmesini sağlayan en ilgi çekici özelliklerdendir.“Gülmek mizah yapıtları aracıılığıyla bağlanma ve iletişimin rolünü gerçekleştirir, insanlar arasında bağ kurar ve ‘sevimli yakınlık’ diye adlandırılacak çift yönlü bir akım sağlar. Gülmek aracılığıyla aradaki buzlar erir, resmiyet kalkar. İnsanlar gülerek aşırı saymacılıktan kurtulur. Güldürmek bir ortaklık duygusu yaratır ve kendi aralarında insanların daha büyük bir hoşgörülle davranmalarına yol açar” (Piliçkova 1960:304). Türkçe öğretmeni sınıfta uygun fırsatlarda Nasrettin Hoca fıkralarını anlatarak veya anlattırarak gülme ortamı ve sıcaklığı yaratabilmelidir.

Fıkralar dilden dile aktarıldığı için onların dili her zaman yenilenmektedir. Buradan hareketle fıkralar, herkesin anlayabileceği sadelikte varlığını sürdürmektedir. Ayrıca fıkralarda özlü anlatıma yer verilmesi gereksiz ayrıntıdan kaçınılması, onların okunması ve dinlenmesini, anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla bu metinlerin öğrenciler için okunabilir ve anlaşılabilir olduğu söylenebilir.

“Okuduğu metindeki millî ve evrensel kültür değerlerinin hayatla ilişkisini sorgular.” “Millî ve evrensel kültür değerlerini fark eder.”, “Dinlediklerinde/izlediklerinde millî ve evrensel değerleri fark eder.” “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen millî ve evrensel değerlerin hayatla ilişkisini sorgular” gibi kazanımlar için denilebilir ki Nasrettin Hoca, hem milli hem de evrensel bir değerdir. Onun bütün dünyada tanınıp sevilmesi bunun açık bir göstergesidir. Hocanın kimliğinde öğrenciler hem milli hayat sahnelerini hem de evrensel insani değerleri öğreneceklerdir.

Fıkralarda tamamıyla Türk insan tipi çizildiği için öğrenciler bu fıkraları okurken veya dinlerken kendilerinden çok şey bulabilecekler dolayısıyla rahat anlayacak ve anladıkları için de seveceklerdir. Bu konuda Saim Sakaoğlu şu tespiti yapmaktadır: “Hoca güngörmüş Türk insanı tipini temsil etmektedir: Düşünen, iyi değerlendiren, olaylara sevgi ile yaklaşan bir nüktedan. Böyle olunca da onun sevilmesi, kolaylaşacak, onun anlatılması zevkli hale gelecektir. Kısacası o cemiyetimiz tarafından kolaylıkla benimsenecek ve kabul edilecektir” (Sakaoğlu,1992:169).

Nasreddin Hoca'nın bizzat kendisi çok sevildiği için onun adının geçmesi bile fıkraların ilgiyle dinlenmesine ve okunmasına sebeptir. Nasrettin Hoca fıkralarını dinlerken veya okurken olumsuz duygular yerine gülümsemeye hazırlanır ve arkasından şaşkınlık, hayranlık, takdir gibi duygular yaşarız. Hocanın yemeği kokladın diye para isteyen kurnaza, ne cevap verecek derken paranın şakırtısını dinletmesi hepimizi şaşırtır. "N.Hoca'nın fıkralarını okurken veya dinlerken kendisine sevgi duymamak mümkün değildir. Bu sevgide, fıkraların yarattığı iyi duyguların olduğu kadar, Hoca'nın kişi olarak çizdiği figürün de büyük payı bulunmaktadır. Gerçek sevgi ile bağlandığımız kimseler, umumiyetle komik özellikleri nedeniyle sempatik bulduğumuz kişilerdir. Kendilerine karşı duyduğumuz yakınlığın kökleri çocukluk çağına kadar uzanır. N. Hoca, sakalı, göbeği ve güler yüzü ile iyi kalpli, neşeli, açık sözlü ve şakacı insan tipinin somut bir örneğini verir. Bunun yanında Hoca'nın eşeği, kavuğu, kürkü ve cübbesi de onun mizahi kişiliğinin tamamlayıcılarıdır" (Topçu, 1990:346).

"Ailesiyle birlikte okuma saatleri düzenler", "Beğendiği kısa yazıları ezberler" okuma kazanımı için yine en elverişli metinler Nasrettin Hoca fıkralarıdır. Yukarıda da dediğimiz gibi fıkralardaki mizah unsuru aile bireyleri arasındaki sıcaklığı daha da artıracaktır. Metinler kısa olduğu için öğrenmek ve başkalarına aktarmak kolay olacaktır.

"Dinlediklerinde/izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir", "İpuçlarından hareketle dinlediklerine/izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur", "Dinlediği/izlediği metne farklı başlıklar bulur" "Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir" "Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur" ve "Okuduğu metne farklı başlıklar bulur" gibi dinleme ve okumayla ilgili kazanımlar öğrencilere yaratıcı düşüncüyü kazandırmaya yöneliktir.

Nasrettin Hoca fıkralarının sevilmesinin en önemli sebeplerinden biri de Hoca'nın olaylar karşısında bulduğu akıl yolu, yaratıcı ve parlak çözümleridir. Yemeği kokladın diye para almak isteyen açığöze karşı Hoca yaratıcı bir çözüm bulur: "Paranın şakırtısını vermek..." Hocaya oyun oynamak isteyen yaramaz çocukların hilesine karşı pabuçları elinde ağaca çıkan Hoca'ya çocuklar; "Bre Hoca, pabucun ağaçta ne işi var?" deyince "Öyle ama oğul, dünyanın hâli belli olmaz, belki ağaçtan öteye de bir yol görünür bize." cevabı Hoca'nın şahsında Türk'ün zekâsını ve yaratıcılığını yansıtır. Bu örnekler o kadar çok ve farklı olaylar ve problemler için bulunur ki Hoca'ya ve fıkralarına hayran olmamak imkânsızdır.

"Fıkralarda gerçek hayata paralel zeki ve becerikli olanlar zamanla ve zemine uyma esnekliği gösterenler sonuçta kazançlı çıkar. Nasrettin Hoca hayatın akışı içinde problemler; çözerken düşünmeyi, olayları yorumlamayı, insanî değer ve zaafarla birlikte katlanmayı öğretir. "Akşehir gölünde sandal devrilse hangimizi kurtarırdın?" diye soran genç ve yaşlı eşlerinden yaşlısına "Sen biraz yüzme biliyorsun." dediği fıkraları böyledir" (Günay, 1990:101).

Onu köşeye sıkıştırmaya çalışan papazların akıl almaz sorularına zekice cevaplar verir:

“Hocam acep bu dünyanın ortası neresidir?”

Aklına kurban olduğum demiş: “Neresi olacak? Eşliğimin ayağının bastığı yer!” diyince papaz “acaba” der gibi yan yan bakınca Hoca: “Halep orada ise arşın burada; inanmazsan ölç de bak.” diyerek, papazı susturmuştur. Benzer fıkralar öğrencilere örnek olarak sunulup onların da olaylara farklı bakımları, farklı düşünceleri ve problemlere yaratıcı çözümler üretmeleri teşvik edilebilir.

“Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler”, “Dinlediklerindeki / izlediklerindeki örtülü anlamları bulur”, “Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur”, “Dinlediklerinde/ izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder”, “Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar” “Dinlediklerini/ izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatıyla karşılaştırır”, “Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder”, “Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder”, “Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur” ve “Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar” gibi dinleme ve okuma kazanımları hep öğrencilere eleştirel düşünce alışkanlığı kazandırmak içindir.

Yukarıdaki kazanımlarla sağlanmaya çalışılan eleştirel düşünmenin güzel örneklerini Nasrettin Hoca fıkralarında da bulmak mümkündür. “Taziya Döner” fıkrasında cimri bir Subaşı, Hoca’dan” tavşankulaklı, karınca belli” bir tazi bulmasını ister. Hoca da tombul bir köpeği götürür. Subaşı; “Ben senden ince belli bir tazi istemiştin. Sen tutun kocaman bir köpek getirdin” Hoca “Merak buyuramayın subaşı hazretleri; bu tombul köpek bir aya kalmaz taziya döner” diyerek Subaşı gibi cimrileri eleştirmiştir. “Savurganlıktan Hoşlanmam ” fıkrasında ise cimriliği eleştirdiği gibi savurganlığı da eleştirir. Meraklı insanlara cevabı kısa ve nettir: “Sana ne!” Onu tıraş ederken yüzünü yara bere içinde bırakan acemi berberin elinden “Yüzümün yarısını pamuk tarlasına döndürdün. Bari ben de öbür yarısına keten ekeyim” diyerek kurtulurken taşı da gediğine koymayı bilir. Başkalarını eleştirdiği gibi kendisini, karısını ve oğlunu eleştirmekten çekinmez. Eşekten düşünce kendi kendine ; “Hey gidi gençlik hey!” der. Ama hemen cevabı hazır: “Biz senin gençliğini de biliriz.”

“Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder” okuma kazanımı için de Nasrettin Hoca fıkralarından faydalanmak mümkündür. Çünkü Nasrettin Hoca fıkralarında çeşitli söz sanatlarından yararlanılmıştır. Türkmen (1990:365), 250 fıkrayı incelemiş, bunlardan 150’den fazlasının “zekâ, kelime oyunları ve çeşitli edebi sanatlarla yapılan mizahlı fıkralar” olduğunu tespit etmiştir. Fıkralarda en fazla kullanılan sanatların cinas, tekrar ve tezat olduğunu belirterek Nasrettin Hoca’nın sıkıcı ve basit tekrarlar yerine kelime komiğine dayanan tekrarların, genel olarak boşalan-rahlatlayan bir duygunun tekrarı şeklinde karşımıza çıktığını belirtmiştir. Karagöz ve Ortaoyunu geleneğinde de olduğu gibi halkımızın mizah anlayışında “kelime komiği”, “cinaslı söyleyiş”, “tezat” ve “tekrar” oldukça önemli ve dikkat çekicidir. Nasrettin Hoca fıkraları halk zevkini ve anlayışını yansıtan bir aynadır. Bu bakımdan fıkralar her fırsatta öğrencilere örnek metin olarak sunulmalıdır. Çünkü öğrenciler bu metinler yoluyla halkın zevkini ve anlayışını

öğreneceklerdir. Dolayısıyla kendi güzellik anlayışları, mizah anlayışları ve dünyayı algılayışları gelişecek ve zenginleştirecektir

2.Anlatma Çalışmalarında Nasrettin Hoca Fıkraları

Konuşma ve yazma becerisinin gelişimi okuma ve dinleme becerisinin gelişimiyle doğru orantılıdır. Öğrencilerin okuyarak ve dinleyerek edindikleri birikimlerini söz ve yazıyla başkalarına aktarmaları gerekir. Dolayısıyla iyi bir anlama becerisi iyi bir anlatma becerisi demektir. Türkçe Dersi Öğretim Programı da buna yönelik düzenlenmiştir. “ Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır”, “Deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir” “Kelimeleri anlamına ve bağlamına uygun kullanır”, “Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır”, “Deyim, atasözü ve özdeyişlerle anlatımını zenginleştirir.” gibi kazanımlar konunun önemini ortaya koymaktadır.

Nasrettin Hoca fıkralarının dilimize pek çok deyim ve atasözü kazandırdığı bilinen bir gerçektir. Mesela “Kimin İçi Yanıyor” fıkrasında Hoca, bir davette yemeğin üstüne gelen balı “bal tutan parmağını yalar” hesabı ekmezsiz yiyince, ev sahibi “Aman hocam, ekmezsiz yenilen bal adamın içini yakar” der. Hoca, hiç oralı olmadan bir yandan da yemeyi sürdürerek “Vallahi komşu, kimin içinin yandığını ancak Allah bilir!” cevabını verir. Bu fıkrada “bal tutan parmağını yalar” atasözünü ve “içi yanmak” deyimini öğrenciler rahatça öğrenip, gerek sözlü gerekse yazılı anlatımlarında kullanabilirler.

“Çevresindeki kaynaklardan derlediği sözlü kültür ürünlerini sınıfla paylaşır.” başlıklı konuşma kazanımı için en güzel örnek Nasrettin Hoca fıkralarıdır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi fıkralar Türk kültürünün, Türk düşünce sisteminin aynası, yansıtıcısıdır. Üstelik bu metinler öğrencilerin zevk aldığı metinler olduğu için kolayca sınıftaki öğrencilerle paylaşılabilir. Türk kültüründeki komşuluk ilişkisini anlatmak için “Doğuran Kazan” fıkrası güzel bir örnektir. Bu fıkra aynı zamanda insanların zaaflarını göstermesi bakımından da ilgi çekicidir.

“Konuşmalarını günlük hayatla ilişkilendirir”, “ Konuya uygun, etkileyici bir giriş yapar” ve “Konuşmasında tanık gösterir, alıntı yapar”, “ Konuşmayı çarpıcı ve etkili bir biçimde sona erdirir” kazanımlarını gerçekleştirmek için Nasrettin Hoca fıkraları öğrencilere eşsiz fırsatlar sunar. Öğrenciler için yazıya ve konuşmaya başlamak çoğu zaman zor olmaktadır. Konuya uygun kısa bir fıkra, yazı ve konuşma için ilginç bir başlangıç olabilir. Hocanın dediği gibi “ parayı veren düdüğü çalar”, sözüyle yazıya ve ya söze başlamak dikkat çekici olacaktır. Öğrenciler konularına uygun fıkraları yazılarında veya konuşmalarında tanık gösterebilir. İnsanlarının ikiye bölünmüşlüğü anlatırken hocanın “Pencerede Unutulan Baş” fıkrası tanık gösterilebilir. Ağgözlülük konusunda “ Suyunun Suyu” gibi fıkralar kullanılabilir.

“Canlandırmalarda sesini, varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanır” kazanımı için de hocanın fıkraları kullanılabilir. Fıkralar çok sevildiği ve

herkes tarafından bilindiği için fıkraları canlandırmak hem kolay hem de eğlenceli olacaktır.

“Gerektiğinde diyaloglara ve mizah unsurlarına yer verir” yazma kazanımı için de en uygun örnek metin Nasrettin Hoca fıkralarıdır. Öğrenciler bu fıkraları okuyup dinleyerek belli bir mizah anlayışına ulaşacaklardır. Fıkralardaki diyalog başlangıçta öğrencilere örnek teşkil edecek daha sonra da kendileri diyalog yazabileceklerdir.

Okuma ve dinleme becerisini kazandırmada olduğu gibi yazma ve konuşma becerilerinden olan anlatma becerisini kazandırmada da Nasrettin Hoca fıkraları öğrencilere uygun fırsatları sunar:

Fıkralar kısa olduğu için öğrenciler bunları kolayca öğrenip başkalarına anlatabilir, gerek sözlü gerekse yazılı anlatımlarında fikirlerini desteklemek için örnek olarak kullanabilirler. Nasrettin Hoca fıkraları yazma konusunda öğrencilere ilham verebilir. Yazma konusuna uygun fıkralar anlatılarak, öğrencilerin bu fıkralardan hareketle düşünceleri sağlanabilir.

Nasrettin Hoca fıkralarına benzer yazma çalışması yapılabilir. “Sana Ne “ , “Sen de Haklısın” ve “ Suyunun Suyu” gibi fıkralara benzer yazma çalışması oldukça ilginç olacaktır. “Parayı Veren Düşüğü Çalar” fıkrasında para yerine başka bir değer yerleştirilerek, “çalışan kazanır” gibi fıkra yeniden yazılabilir. Dahası bu fıkralar günümüze uyarlanabilir. Ya da bir durum kurgulanarak Nasrettin Hoca bu durumda ne cevap verirdi diye düşündürerek öğrencilerin uygun cevabı bulmaları sağlanabilir.

Boşluk doldurma çalışmaları yapılabilir. Özellikle öğrencilerin bilmediği düşünülen bir fıkra seçilir. Öğretmenin uygun bulduğu, eğitici mesaj veren cümleler boş bırakılır ve bu cümleleri öğrencilerin doldurması istenir. Tamamlama çalışmaları eğlenceli olacaktır. Mesela, “Pilavla Görüşmek” fıkrasının giriş bölümü verilip öğrencilerin fıkranın devamını getirmeleri istenebilir. Çünkü fıkrada benzer söz kalıpları kullanılmıştır.

Pilavla Görüşmek

Akşehir’in zenginlerinden biri Hoca’yı iftara çağırır. Saati gelince sofraya otururlar. Önce, dumanı üstünde çorba tası getirilir. Daha ilk kaşıklar alınır alınmaz ev sahibi hizmet edenlere seslenir:

“Bu ne biçim çorba, çabuk değiştirin!”

Arkasından güzel bir et yemeği konur sofraya...(Sakaoğlu,2005:129). Öğrencilerden bu fıkrayı tamamlaması istenebilir.

Dil öğretiminde dikte çalışmaları etkili bir yöntemdir. Nasrettin Hoca fıkraları ilgi çekici, kısa ve kültür taşıyıcı metinler olduğu için dikte çalışmalarında kullanılmalıdır. Öğretmen önce fıkrayı anlatır. Sonra fıkranın uygun yerleri boş bırakarak yazılı metni öğrencilere dağıtır, öğrencilerden boşlukları doldurmalarını

ister. Bu şekilde öğrenciler hem fıkrayı dikkatle dinler hem de dinlediklerini akılda tutarak boşlukları doldururlar.

Nasrettin Hoca fıkraları not tutma çalışmaları için de çok kullanışlı metinlerdir. Özellikle deyimlerin çok olduğu bir fıkra öğretmen tarafında anlatılır veya okunur, öğrenciler deyimleri not ederler, sonra öğretmen, fıkrada geçen deyimleri söyler metindeki anlamları buldurulur.

Son yıllarda yaratıcı yazma çalışmalarına büyük bir önem verildiği herkesçe bilinmektedir. Hoca'nın pek çok fıkrası yaratıcı düşüncenin örneklerini sunar. Bu fıkraları okuyan ve dinleyen öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri gelişir. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik fıkralar seçilir ve öğrencilerin Hoca gibi farklı çözümler bulmaları sağlanabilir. Mesela "Ağaçtan öte yol bulunur" yerine başka ne söylenebilir gibi. Hoca'yı sıkıştırmak için sorulan "Hoca efendi sen doğrusunu bilirsin. Denizlerin suyu niçin tuzludur?" sorusuna öğrencilerin yaratıcı cevap vermeleri istenmeli sonra asıl fıkra ile karşılaştırılmalıdır.

3. Dil Bilgisi Çalışma Alanı

Türkçe dersinin öğrenme alanlarını destekleyen temel alanlarından biri de dil bilgisidir. Diğer temel alanların öğretiminin dil bilgisi kurallarına göre yürütülmesi bu alanı daha da önemli kılmaktadır. Bu alandaki en büyük eksiklik kuralların ezberletilmesi ancak uygulamaya aktarılamamasıdır. Sözlü kültürün en güzel örneklerini yansıtan fıkralar dil bilgisinin öğretiminde örnek metin olarak öğrencilere sunulabilir. Nasrettin Hoca fıkraları bu amaç için de oldukça uygundur. Buradan hareketle, öğrenciler fıkralardaki söz ustalığını örnek alıp Türkçeyi daha iyi kullanacaklardır.

"Kelimelerin temel, yan, mecaz ve terim anlamlarıyla kullandıklarını kavrar." kazanımı gerçekleştirmek için yine en kullanışlı metin Nasrettin Hoca fıkralarıdır. Çünkü öğrenciler, bu fıkraları okuyarak veya dinleyerek pek çok kelime öğrenebilirler. Ayrıca bildikleri kelimelerin farklı kullanım alanlarını da sezerler. Örnek olarak "Söz Bir Allah Bir" fıkrasını ele alabiliriz.

Bir gün Hoca'ya yaşını başını sormuşlar:

"Kütüğe bakılırsa kırk yaşına yeni bastım." demiş.

Gel zaman, git zaman bir gün gene sormuşlar:

"Eh, eksik artık, kırk yaşında varım." demiş. Bu söz üstüne:

"Aman Hoca, bu nasıl olur? On yıl önce de böyle söylemiştin sen; o gün, bugün bir arpa boyu olsun büyümedin mi?" deyince, Hoca karşısındakinin ne mal olduğunu bildiği için:

"Bre adam, demiş. Söz bir Allah bir! Er olan sözünden döner mi? Yirmi yıl sonra da söyleyeceğim. Gene bu, gene bu!" demiş. (Güney, 1957:155).

Bu fıkrada öğrencilerin anlamını bilmeyecekleri hiçbir kelime yoktur. Ancak anlam zenginliği olan pek çok kelime vardır. Öğretmen bu fıkradaki kelimelerden

hareketle başka kelimeler de öğretebilir. Mesela : “önce-sonra”, “eksik-artık”, “gel-git” gibi zıt anlamlılar çalışması; “basmak” , “varmak” , “er”, “kütük” kelimelerinin yan anlam, gerçek anlam, mecaz anlam çalışması; “yaş” kelimesi ile eş sesli çalışması; “bir arpa boyu yol” , “ ne mal olduğunu bilmek” , “söz bir, Allah bir” gibi deyimlerin anlam çalışması; aynı anlama gelebilecek zıt anlama gelebilecek deyimleri bulmak gibi çalışmalar yapılarak öğrencilerin kelime hazineleri zenginleştirilir. Ayrıca fıkralar, “Metindeki olayın veya düşüncenin yönünü değiştiren kelime ve kelime kalıplarını fark eder” (6.sınıf okuma) kazanımı gerçekleştirmek için de en uygun metinlerdir.

Bu fıkralardan hareketle öğrencilere öğretebileceğimiz sayısız kelime, deyim ve atasözleri vardır. Akla ilk gelenlerden bazıları şunlardır: “İpe un sermek”, “kör dövüşü”, “bülbülün çektiği dili belası”, “mavi boncuk”, “kazın ayağı öyle değil”, “yorgan gider kavga biter”, “dostlar bizi alışverişte görsün”, “acemi bülbül bu kadar öter” vb.

“Hoca’nın en az sözle böyle kalıcı mesajlar vermesi onun halk diline güç katmış bir dil eğitimcisi olmasındandır. Atasözü, deyim ve telmihleriyle N. Hoca dilimizi kelime ve anlam açısından zenginleştirir. Canlı örnekleriyle dili renklendirir, aydınlatır.” (Tör, 1990:359).

Nasrettin Hoca fıkraları sadece Türk çocuklarına Türkçe öğretmekle, onların kelime hazinesini zenginleştirmekle kalmaz, dünyadaki bütün insanlara Türkçeyi öğretir. Sayın Saim Sakaoğlu’nun Bernard Newman’dan bildirdiğine göre: “George Borrow, Hoca fıkralarından son derece zevk almış. Bu fıkraları tercüme edebilmek için Türkçe öğrenmiştir.” (Sakaoğlu, 1992:143).

Evet, Nasrettin Hoca fıkralarıyla Türkçe daha iyi anlaşılır, çünkü Nasrettin Hoca katıksız Türk’tür. Bu yüzden Nasrettin Hoca fıkraları Türkçe dersinde metin olarak okutulmalı ve Türkçe öğretmenleri ders arasında uygun fırsatlarla bu fıkraları öğrencilere anlatmalıdır.

Yine Saim Sakaoğlu’nun Jean Ubucini’den bildirdiğine göre “Nasrettin Hoca’nın fıkraları, Türkiye’de Kuran-ı Kerim’den sonra en çok okunan kitaptır.” Esat Bozyiğit’in araştırmasına göre de Hoca’nın ölümünden bu kadar yüzyıl (700) geçmesine rağmen “onun fıkralarını içeren kitapların yayını geleneği sürmektedir. 700 yıllık bu süre içerisinde yayın yoluyla Türkiye’de ve dünyada 25-30 binlere varan bir sayıda N.Hoca fıkrası yayımlanmıştır.” (Bozyiğit, 1990:42). Bu kadar çok ilgi gören kültür varlığımızı öğrencilerimize öğretmek milli bir görevdir.

Tartışma ve Sonuç

Nasrettin Hoca fıkraları Türkçe dersinin temel alanlarına hizmet edecek değerli bir hazinedir. Bu fıkralarla her temel becerinin hedeflediği kazanımlara ulaşmayı sağlayan etkinlikleri gerçekleştirmek mümkündür. Çünkü Nasrettin Hoca düşüncesiyle, yaşayışıyla Türk insanını temsil eder. Fıkralar atasözü, deyim, kelime oyunları ve söz sanatlarıyla Türkçenin güzelliklerini yansıtır. Dolayısıyla fıkralar

sınıflarda metin olarak kullanılmalı, fıkralardan hareketle okuma-dinleme, sözlü-yazılı anlatım ve dil bilgisi çalışmaları yapılmalıdır.

Türkçe öğretmenleri derslerde bu fıkralara mutlaka yer vermelidirler. Bu fıkralar sayesinde öğrenciler derste sıkılmazlar, üstelik öğretmen ve öğrenciler arasındaki samimiyet artar. Dersin havası olumlu yönde gelişir ve öğrencilerin dersten zevk alması sağlanır, bu da öğrencilerin başarısını olumlu yönde etkiler.

Nasrettin Hoca fıkralarının Türkçe öğretiminde kullanılmasının gerekliliği benzer çalışmalarla da desteklenmiştir. Yüz yirmi dört Nasrettin Hoca fıkrasını yaratıcı düşünceyi geliştirme bakımından inceleyen Temizkan,(2011:219) fıkraların yaratıcı düşüncenin özelliklerini yansıttığı sonucuna ulaşarak, “Bundan dolayı öğrencilerin Türkçe derslerinde bu fıkralarla karşılaşmalarının sağlanması hem eğlenme ve gülmeyi hem de yaratıcı düşünmenin özelliklerinin tanınmasını ve günlük hayata uygulanmasını sağlayacaktır”, önerisinde bulunur.

Nasrettin Hoca fıkralarının iki yüz doksan beşini inceleyerek yüzde otuz beşinde eğitici değerler bulan Tör de benzer değerlendirmeyi yapar.“Fıkralarda ortaya çıkan eğitici mesajlarıyla Hoca, insanlık sevgisi, esneklik, zekâ gibi çağdaş özellikler taşıyan bir kişilik çizerek başlı başına bir eğitim değeri yaratmaktadır. Hoca’yı tüm çizgileri ve felsefesi ile insanımıza, çocuklarımıza tanıtmak “çağın çocuğunu yetiştirme yollarından biri olan, en iyi örnekleri gösterip benimsetmek için gereklidir” (Tör, 1990:359,360).

Nasrettin Hoca fıkralarının yabancılarla Türkçe öğretiminde kullanılması gerekliliğine dikkat çeken Barın da benzer yargılara ulaşır. “Yabancı dil öğrenenleri sıkmadan, onların ihtiyaç duydukları söz kalıplarını öncelikle öğretebilmek, öğrenciyi güdülemek ve dolayısıyla dersi zevkli hâle getirmek açısından önemlidir. Dersi zevkli kılan öğeler ise sınıf ortamında yapılan etkinlikler ve öğrenciyi günlük hayatında karşılaşacağı durumları oyunlaştırarak canlandırma tekniğidir. Nasrettin Hoca fıkraları, bu uygulama alanı için biçilmiş kaftandır”(Barın, 2008:61)

“Nasreddin Hoca fıkraları veya ona mal edilen fıkralarla günümüze pek çok deyim ve atasözü gelmiştir. Atasözleri ve deyimlerin dışında fıkralarda yer alan “özlü sözler” de bugün birer atasözü gibi halkın dilinde yaşamaktadır. Bu sözlerin çoğu aynı zamanda fıkraların ya adı olmuştur veya tanınmasını sağlamıştır” (Şanlı, 2010:269) diyen Şanlı, fıkraların deyim ve atasözü bakımından zenginliğine vurgu yapar.

Kültürel değerlerimizin en önemlilerinden biri olan Nasrettin Hoca fıkralarını bir eğitim-öğretim konusu ve hazinesi olarak ele almalı, her derecedeki okullarımızda bu fıkraları işlemeliyiz.

Kaynakça

- Akbal, E. (1992). *Nasrettin Hoca*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Artur, E. (2011). "Çukurova Fıkra Anlatma Geleneğinde Nasrettin Hoca Etkisi". *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi*. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_cukurova_nasrettin_hoca_fikra.pdf (Erişim Tarihi: 15.02.2012)
- Barın, E. (2008). "Yabancılara Türkçe Öğretiminde Nasrettin Hoca Fıkralarının Yeri". *Türk Yurdu Dergisi*, 255, 61-63.
- Başgöz, İ. (1999). *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. İstanbul: Pan Yay. İ.
- Boratav, P. N. (1996). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Edebiyatçılar Derneği Yay.: 8,
- Bozyiğit, A. E. (1990). "Nasreddin Hoca Fıkralarının Şiir Diliyle Anlatımı". *I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu (15-17 Mayıs) Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. (41-56)
- Demir, T. (2010). Türkçe Öğretiminde Anlama ve Zihinde Yeniden Yapılandırma", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 201-223
- Elçin, Ş. (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Günay, U. (1990). *I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu (15-17 Mayıs) Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. (99-104)
- Güney, E. C. (1957). *Nasreddin Hoca Fıkraları*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Haceminoğlu, N. (1975). *Türkçenin Karanlık Günleri*. İstanbul: İrfan Yayınları.
- MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi (6. 7. 8. Sınıflar) Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Piliçkova, S. (1990). "İnsanın Günlük Hayatında Mizahın Önemi ile Görevi ve Makedonya'da Yaşayan Türkler Arasında Nasreddin Hoca Fıkralarının Temel Özellikleri". *I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu (15-17 Mayıs) Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. (303-316)
- Özdemir, N. (2008). "Kültürel Ekonomik İmge Olarak Nasreddin Hoca", *Millî Folklor*, 77, 11- 20.
- Özdemir, N. (2010). "Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik: Nasreddin Hoca". *Millî Folklor*, 87, 27-40.
- Sakaoğlu, S. (1992). *Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları
- Sakaoğlu, S. (2005). *Nasrettin Hoca Fıkralarından Seçmeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şanlı, İ. (2009). "Nasreddin Hoca Fıkralarında Kültürel Unsurlar". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 261-272.
- Sinan, A.T. (2001). *Türkçenin Deyim Varlığı*. Malatya: Kubbealtı Yay.
- TDK. (1982) *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Temizkan, M. (2011). "Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirme Bakımından Nasreddin Hoca Fıkraları". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 195-223.

Tokmakçioğlu, E. (1981). *Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca*. Ankara: KB Yay.

Tör, N. (1989). "Nasreddin Hoca Fıkralarındaki Eğitim Mesajları". *I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu (15-17 Mayıs) Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. (355-360)

Türkçe Programı (2006). İstanbul: M.E. B.

Türkmen, F.(1996). "Mizahta Üstünlük Teorisi ve Nasreddin Hoca Fıkraları", *Türk Kültürü*, 403: 649- 655.

Türkmen, F. (1990). "Nasreddin Hoca Fıkralarında Söz ve Hareket". *I. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu (15-17 Mayıs) Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. (361-370)

Türkmen, S.(2008). "Türkçenin Söz Varlığında Nasreddin Hoca'nın Yeri". *Karadeniz Araştırmaları*, 5 (17),153-159.

Yıldırım, D.(1999). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*, Ankara: Akçağ Yay